

תלמוד בבלי מסכת שבת דף לה עמוד ב

תנו רבנן, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות, שניה - להבטיל עיר וחנויות, שלישית - להדליק את הנר, דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר: שלישית לחלוץ תפילין. ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה נעשה להם לבבליים, שתוקעין ומריעין ושובתין - מתוך מריעין. תוקעין ומריעין? הוּוּ להו חמשה! - אלא: שתוקעין, וחוזרין ותוקעין, ומריעין ושובתין מתוך מריעין - מנהג אבותיהן בידיהן. מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה: שניה - להדליק את הנר. כמאן? לא כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא! - אלא: שלישית להדליק את הנר, כמאן? כרבי נתן. תנא דבי רבי ישמעאל, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: התחיל לתקוע תקיעה ראשונה - נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות, ואין הקרובין רשאים ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד. ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחין, התחיל לתקוע תקיעה שניה - נסתלקו התריסין וננעלו החנויות, ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה. התחיל לתקוע תקיעה שלישית - סילק המסלק, והטמין המטמין, והדליק המדליק. ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת. אמר רבי יוסי (בר) +מסורת הש"ס: [ברבי] +חנינא: שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות - מדליק, שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו. אמר לו: אם כן, נתת דבריך לשיעורין! אלא: מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו, ששם מניח שופרו, לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות.

רש"י מסכת שבת דף לה עמוד ב

שש תקיעות - אף התרועות במנין, דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה.

תוספות מסכת שבת דף לה עמוד ב

שש תקיעות - כמו שפירש בקונטרס שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה אף על גב דקצת משמע לקמן דשלש ראשונות תקיעות הן דקתני התחיל לתקוע תקיעה שניה לאו דווקא נקט תקיעה וכן מוכיח בפרק החליל (סוכה דף נג: ושם) דתנן אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש ואין מוסיפין על מ"ח תקיעות וחשיב באותן מ"ח שלש להבטיל את העם ממלאכה ואמר בגמרא מתניתין דלא כר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר הפוחת אל יפחות משבע והמוסיף אל יוסיף על ט"ז ומפרש במאי פליגי ר' יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להבטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת.

רמב"ם הלכות שבת פרק ה

הלכה יט

תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדות מלחרוש ומלעדור ומלעשות מלאכה שבשדה, ואין הקרובין רשאים ליכנס לעיר עד שיבואו רחוקים ויכנסו כולם בבת אחת, ועדיין החנויות פתוחות והתריסין מונחין, התחיל לתקוע שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות, ועדיין החמין והקדירות מונחין על גבי כירה, התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק את הנרות ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת.

גהות מיימוניות הלכות שבת פרק ה הלכה יט

[ר] כתבו התוס' אהא דאמרי' בפ' ב"מ ושוהה כדי לצלות דג קטן מכאן היה אומר ה"ר שמעון שאין חשוב הדלקת הנר בשבת לאסור במלאכה אחריה ואף על פי שמברך בה שאין חשוב שבת אלא א"כ התפלל תפלת ערבית וקידש השבת שהרי אחרי הדלקת נר היו צולין דגים ומדביקין פת ולא כדברי ההלכות גדולות שפסקו שאסור להדליק נר של חנוכה אחרי נר של שבת אלא בתפלה תליא מילתא כדאיתא פרק תפלת השחר צלי של שבת בערב שבת ונכנס במרחץ וכו' ע"כ בתוס'. אמנם מהר"ם הנהיג להתנות קודם שידליק שלא לקבל השבת עד שיסיר הנר מידו שמדליק בו או עד תפלת ערבית דאל"כ שמא באיסור הוא מטלטלו אחר שבירך נר של שבת וכ"נ לבעל ס"ה והביא ראיה מדתניא בתוספתא דסוכה גמר מלקרות פי' מלתקוע אפילו מיחם בידו אין מטמין אלא מניחן בארץ אפי' נר בידו אין מניחה ע"ג מנורה אלא מניחה בארץ. ורבינו שמחה כתב שצריך להקדים נר חנוכה לנר שבת ואם הדליק נר של שבת אסור להדליק אחריה וכן ראבי"ה כתב שאסור להדליק נר חנוכה אחר נר שבת. ומה ששוהה לצלות דג קטן זהו מפני שהיו שם רב עם ולא היו יכולים כל כך למהר להדליק ולכך המתין עד שידליקו כולם ואז היה תוקע ושובתין הכל על כרחם. אמנם ההיא דתוספתא נמי לאו ראיה היא דהיא איירי בגמר תקיעה אחרונה ששובת אחריה מיד ע"כ: (וכתב ה"ר שמואל בן ר"ב ועניית ברכו שלנו היא במקום תקיעה שלישית ולכן מי שלא התפלל תפלת מנחה וענה ברכו עם הקהל א"כ כבר עשהו קדש ושוב לא יעשו חול ויתפלל ערבית שתיים של שבת כמבואר לעיל בהל' תפלה ע"כ):

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב

אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבעיא הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

ספר הלכות גדולות סימן ט - הלכות חנוכה עמוד קנח

[פסק] והיכא דבעי אדלוקי נר חנוכה ונר שבת, ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבתא, דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה.

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף כג עמוד ב

מדאמרין נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף, משמע לי דאף להקדים מקדימין נר ביתו לנר חנוכה שכל התדיר והמשובח מחברו קודם לחברו, אבל ראיתי לבעל הלכות ז"ל שאמר והיכי דקא בעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבת דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבליה לשבת עליה, וכמה הוא רחוק זה הטעם אם אמרו ביום הכפורים כן בשאמר זמן משום שמוסיפין מחול על הקודש ואוכלין ופוסקין מבע"י ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבע"י וכיון שאמר זמן הרי קבלו מעתה, אבל הדלקת נר שבת אם הדליקו מבע"י מה קיבול שבת יש בכך הרי כדי שלא יהא טרוד בערב הוא עושה, א"כ הדליק נר של שבת לא ידליק נר אחרת, ואדרבה לא מפני שהוא שבת הוא מדליק אלא מפני שעדיין אינה שבת מדליק וכי גמר הדלקה קונה שביתה, ועוד הרי אמרו בשילהי פירקין שלישית להדליק את הנר הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, אלמא בתר הדלקת הנר מותר לצלות דגים ולהדביק פת בתנור, דכולהו ודאי מדלקי וזמן דכולהו אינשי הוא להדלקה ובתר הכי מאן דאדליק גופיה מדביק פת בתנור וצולה דג קטן מדלא הויה תקיעה בתרייתא דהדלקה וש"מ דכל כה"ג לאו קבלה הוא ושרי.

חידושי הר"ן מסכת שבת דף כג עמוד ב

נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. כתב הרא"ה ז"ל דהה"נ דקדים וליכא למיחש לקבלה דידי' דלא שייך אלא באומר זמן כדאי' בעירובין דהוא מלתא דמשחשיכה מן הדין ומלתא דקדושת היום מה שאין כן בזה שהוא עושה מלאכה, וגבי תקיעות אמרי' שלישית להדליק את הנר ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור אלמא דבתר הכי שרי עכ"ל, ומכאן קשה לבעל הלכות גדולות ז"ל שכתב דהיכא דבעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבת דאי מדליק דשבת ברישא איתסר ליה דחנוכה משום דקבלה לשבת עלי'. ועוד קשיא שאם אתה אומר הדלקת הנר עושה קבלה מכי אדליק נר ראשון קבלה ואסור לו להדליק נר שני ונמצא שאסור להדליק שתי נרות בערב שבת, ואי אפשר לדחות משום דכולהו נרות דשבת הויה מצוה חדא וכנר אחת דמיא דלא היא דמצות נר שבת היינו אותה שמדליק לסעודת שבת וכיון שכן מכי אדליק אותו נר שהיא לסעודת שבת אסור להדליק נר אחר והא לא אפשר אלא ודאי הדלקת הנר אינה עושה קבלה:

ר"ן על הר"ף מסכת שבת דף י עמוד א

ומדאמר' דנר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. כתב הרמב"ן ז"ל...אלו דבריו ז"ל ואינן נראין לי דמאי דקאמר דביום הכפורים היינו משום דמוסיפין מחול על הקדש ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבעוד יום הא ודאי כשם שרשאי לעשות כן ביוה"כ כך הוא רשאי להפסיק ולקבל עליו בערב שבת שלא יעשה מלאכה מבעוד יום דכשם שיש תוספת ליוה"כ כך יש תוספת לשבת כדאמר' בפרק בתרא דיומא (דף פא ב) כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקדש ומאי דקאמר שלא מפני שבת הוא מדליק אלא מפני שעדיין אינה שבת הוא מדליק אין ודאי הכי הוא אלא מיהו חזינא בכולהו תנאין שמנהג חכמים היה שהמלאכה האחרונה שהיו עושין בע"ש היתה הדלקת הנר שאפילו תפילין שהנחתן מצוה היו חולצין קודם שידליקו את הנר וכדתניא בבבב"א בסוף פרקין [דף לה ב] ו' תקיעות תוקעין ערב שבת וכו' שלישית להדלקת הנר דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ופרש"י ז"ל ורביעית להדליק את הנר וכן משמע דלא פליג אתרתי קמיייתא דהתם ועוד מדאמרין התם בסמוך שניה להדליק את הנר כמאן דלא כר' נתן ודלא כר' יהודה הנשיא אלמא בתחלה היו חולצין תפיליהו ואחר כך מדליקין את הנר וכבר הקשו בתוספות מדאמרין בסוף פרק ארבע מיתות (דף סח א) דרבי אליעזר חלה ונכנס הורקנוס בנו אחריו לחלוץ תפיליו גער בו אביו ויצא בניזיפה ואמר לו היאך מניחין איסור סקילה כלומר הדלקת הנר ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת הנר קודם לחליצת תפילין ותירצו דשאני התם דמשום חליו אחרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין בו עד סמוך לחשיכה ולכך היה לו לעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראייה דחליצת תפילין קודמת מדרצה הורקנוס לחלוץ תפיליו קודם הדלקה אלמא יודע היה שכך היו רגילין. וברייתא נמי בסוף פרקין מוכחא שהמלאכה האחרונה שהיו עושים בערב שבת היתה הדלקת הנר דקתני התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ודאי שאדם יכול להטמין יותר סמוך לשבת מלהדליק את הנרות דהא תנן בפרקין [דף לד א] ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין את הנרות אבל מערבין וטומנין את החמין וכיון שכן איפכא הוה ליה למתני הדליק המדליק וסילק המסלק והטמין המטמין אלא ודאי היינו טעמא משום דרבנן הכי תקנו שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ושלא יעשה אחריה מלאכה כלל והיינו טעמא לפי שהדלקה מלאכת מצוה היא לצורך שבת וכדאמרין לקמן [דף כה ב] הדלקת נר בשבת חובה ונמצא שהיא כתחלת שביתה וקבלתה ובהא נמי מתרצא הא דאמרין בסמוך [דף כג ב] דביתהו דרב יוסף הוה מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תנינא וכו' וקשה לי דודאי דביתהו דרב יוסף לא הוה מדלקה בין השמשות דהא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין ובודאי מוסיפה היתה מחול על הקדש שהרי שבתות וימים טובים מחוייבים הם בכך וכיון שכן מאי קאמר לה רב יוסף תנינא לא ימיש הרי כבר היתה מוסיפה מחול על הקדש אבל נ"ל דודאי קודם לבין השמשות היתה מדלקת שלא היתה מכנסת עצמה לספק איסור סקילה אלא מיהו הוה סבירא לה שאין צריך להדלקת הנר תוספת לפי שלא נתנה תורה תוספת אלא למלאכות של חול אבל הדלקת הנר מלאכה של קדש היא לצורך שבת ותחלת שביתה היא שלפיכך תקנו חכמים שתהא מלאכה אחרונה הלכך הוה סבירא לה דלא יצטרך בה תוספת דאדרבה כמה דמאחר ליה טפי עדיף ואמר לה רב יוסף דאפילו הכי צריכה היא תוספת והיא סברה לאקדומי כלומר לעשות לה תוספת גדול כשאר המלאכות כולן אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים:

וכיון דכל הני שמעתתא מוכחי שחכמים תקנו שתהא הדלקת הנר מלאכה אחרונה מי שמדליק את הנר כבר הוא גומר בדעתו שלאחר מלאכה זו לא יעשה שום מלאכה אחרת ואין לך קבול שבת גדול מזה ומאי דקא מייתי ראייה מדתניא בשלהי פרקין [דף לה ב] שלישיית הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן וכו' לאו ראייה היא כלל דהאי ושוהה לאו אמדליק קאי אלא אתוקע קאי דהכי קתני התחיל לתקוע תקיעה שלישיית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן כלומר כמה יהא תוקע זה שוהה בין תקיעה שלישיית לתקיעה אחרונה שאי אפשר לומר שלא ישהה אלא כדי סילוק והטמנה והדלקה שאין הכל מטמינים ומדליקין כאחד ועוד שיש מי שאינו מטמין אלא קדירה אחת ויש שמטמין הרבה וכן בהדלקה ומש"ה קאמר שהתוקע שוהה בין תקיעה שלישיית לרביעית כשיעור שיהא נצלה ביניהן דג קטן או להדביק פת בתנור ויקרמו פניה ונתנו שיעור בין תקיעה שלישיית לד' אף על פי שלא נתנו שיעור בין ראשונה לשניה ובין שניה לשלישיית לפי שבתקיעות ראשונות עוד היום גדול ואין קפידיא בשיעוריהן אבל תקיעה שלישיית צריכה שתהא סמוך לחשכה מפני הדלקת הנר שאסור להקדימו ואדרבה היא מוכחא דלבתר הדלקה לא עביד מלאכה כלל מדקתני הדלקה בתר הטמנה וכמו שכתבתי למעלה וכיון דרבנן תקנו שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ודאי מי שמדליק בע"ש כבר הוא גומר בדעתו שלא יעשה מלאכה לאחר מאן ונמצא מקבל שבת לאחר הדלקתו כדברי בעל הלכות ז"ל:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסג

סעיף י

לבה"ג, כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה. ועל פי זה נוהגות קצת נשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה, ואין מכבות אותה. וי"א שאם מתנה קודם שהדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו, מועיל. וי"א שאינו מועיל לה. ויש חולקים על בעל ה"ג ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית, שכיון שאמר החזן: ברכו, הכל פורשין ממלאכתם. ולדידן, כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כבר כוונתם לדידהו. הגה: (מב) יח והמנהג שאותה אשה יט המדלקת (מג) מקבלת שבת בהדלקה, אם לא (מד) כ שהתנה תחלה, ואפילו תנאי בלב סגי (מרדכי); אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו. (מה) ועיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן, כא אבל לא בשאר (מו) הנרות שבבית (א"ר). כב (מז) וצריך להניח הנרות במקום שמדליקין, (מח) כג לא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר (מרדכי פ' ב"מ).

משנה ברורה סימן רסג

(מב) והמנהג וכו' - ואם האיש מדליק [מו] אפילו כשהוא מברך על הדלקתו וכדלעיל בסעיף ו' ליכא מנהגא ומותר במלאכה ומ"מ טוב להתנות:

(מג) מקבלת שבת - ותתפלל [מז] מנחה תחלה דהואיל דכבר קבלה שבת שוב א"א להתפלל תפלה של חול. ובשאינן שהות לזה יותר טוב שתתפלל ערבית שתיים וכדלקמן בסעי' ט"ו מלכנוס ח"ו בספק חלול שבת ועל לעיל בסעי' רס"ב ס"ק י"א: (מד) שתתנה תחלה - ואין להתנות [מח] כ"א לצורך מאחר שיש חולקין וסוברין דלא מהני תנאי וכנ"ל: (מה) ועיקר הדלקה וכו' - היינו [מט] דיברך עליהן ולא על שאר הנרות לפי שעיקר המצוה לכתחלה הן הנרות שאוכלין לאורן וראוי שתהא הברכה עליהן ואפילו על נר אחד סגי [מ"א]. מיהו אם יש הרבה נשים ואין לכל אחת שלחן בפני עצמה [נ] יכולה לברך על הנרות שעומדים בבית בשאר מקומות כגון על הנרות שדולקין על המנורה התלויה באמצע הבית וכה"ג דכללא נקטינן דבכל מקום שמדליק כדי לעשות שם איזה תשמיש איכא משום שלום בית וראוי לברך: